

Верка Г. Карић Кошанин<sup>1</sup>  
Универзитет у Крагујевцу  
Филолошко-уметнички факултет  
Центар за научноистраживачки рад  
ORCID 0000-0003-1451-1138

## КОНСТРУКЦИЈА СУБВЕРЗИВНОГ ИДЕНТИТЕТА У РОМАНУ КУЋА У УЛИЦИ МАНГО САНДРЕ СИСНЕРОС<sup>2</sup>

Рад се бави анализом формирања женског идентитета у роману *Кућа у улици Манго* мексичко-америчке ауторке Сандре Сиснерос, пратећи одрастање протагонисткиње Есперансе Кордеро. Посебан фокус стављен је на културу Ђикана и осећај неприпадања, који постаје полазна тачка за обликовање субверзивног идентитета. Кроз интроспективну наравију ауторка посредством протагонисткиње преиспитује родне, културне и класне баријере, користећи културолошко неприпадање као простор отпора и трансформације. Ослањајући се на феминистичке и постколонијалне теорије, рад истражује како маргина постаје место ослобођења, а хибридношћу идентитета Ђикана кључна за Есперансину (де)конструкцију. Стога, циљ рада је да покаже како Есперансина прича поставља темеље за формирање феминистичког, али и постколонијалног отпора хегемоним структурама које производе родне и културне норме. Унутрашња борба протагонисткиње, њено сазревање и трагање за слободом унутар патријархално и класно структурисане Ђикано заједнице која је обликује постављају се као кључни аспекти њеног идентитетског развоја.

**Кључне речи:** *Кућа у улици Манго*, Сандра Сиснерос, идентитет, субверзија, Ђикана, маргина

### УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У средишту романа *Кућа у улици Манго* (*The House on Mango Street*, 1984) Сандре Сиснерос је трансформација протагонисткиње Есперансе, која се одвија у контексту њеног развоја од децјег неразумевања сопствене позиције до зрелог прихватања сопственог идентитета као жене и уметнице унутар заједнице Ђикана. Есперанса је млада Ђикана девојчица која одраста у сиромашној четврти Чикага и књижевница у настајању, која кроз чин писања артикулише сопствено искуство и позицију унутар заједнице. Овај развој

<sup>1</sup> [verka.karic@filum.kg.ac.rs](mailto:verka.karic@filum.kg.ac.rs)

<sup>2</sup> Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2025. години број 451-03-66/2024-03/200198.

је, према оквирима жанра билдунгсромана, у који се и овај роман сврстава, истовремено и лични и друштвени, а препреке са којима се Есперанса суочава подстицајне су за њену трансформацију. Према Бахтину (1986: 23), билдунгсроман представља специфичан жанр који истражује постепени процес формирања и сазревања личности јунака, у дијалогу са историјским и друштвеним контекстом. Самим тим, Есперансин развој можемо посматрати као део ширег процеса у коме лични идентитет одражава тензије између две културе, Ћикана и англоамеричке. Један од кључних аспеката билдунгсромана, који Бахтин истиче, јесте динамично јединство између јунака и света који га обликује, те он не само што се развија у епохи већ стоји на граници између две епохе. Такође, Бахтин (1896: 23) сугерише да је будућност покретачка снага овог типа романа, што имплицира да херој није ограничен прошлошћу или садашњошћу, већ се његов развој посматра кроз призму могућности које тек долазе. Дуб (2010: 2) додаје да је билдунгсроман еволуирао тако да сада укључује и комплексност расе, класе, рода и сексуалности у савременом, постколонијалном свету. Есперанса осликава управо ову комплексност те њен развојни пут помаже бољем разумевању конструкције Ћикана идентитета (*la identidad chicana*).

Мадсен (2000: 6) објашњава да израз „Ћикано” означава особу хибридног шпанског, индијанског и англо порекла. Уопштено, термин се користи за некога ко је таквог порекла, а ко живи у Сједињеним Америчким Државама. Термин „Ћикано” потиче од шпанског изговора речи *mexicano* (Мексиканац), који се говору заједнице Ћикана мења у *mechicano*. Ћикани често нису прихваћени у потпуности унутар друштва ни као Американци ни као Мексиканци, јер их Мексиканци сматрају превише американизованим да би одговарали традиционалној представи о „аутентичном” Мексиканцу, док их Американци посматрају као странце (Madsen 2000: 7). Миранде и Енрикес (1979: 10) истичу да Ћикани, нарочито жене, нису хомогена група. Њихова разноликост огледа се у разликама у нивоу образовања и степену прихватања традиционалних друштвених улога. Док се поједини идентификују као Мексиканци или Американци, други се идентификују као припадници мексичко-америчке заједнице, односно Мексички Американци. Језичка разноликост такође игра значајну улогу – поједини су билингвални, док други говоре једним језиком, било да је реч о енглеском или шпанском. Будући да је заједница Ћикана истовремено део доминантне америчке културе али и изван ње, њена култура представља простор тензије између асимилације и отпора. Посматра се као сложен и динамичан хибридни простор који настаје као резултат историјских, друштвених и културних интеракција. За разумевање оваквих хибридних културних феномена користан је концепт трећег простора који развија Хоми Баба. Баба (1994: 53–56) развија концепт трећег простора као кључног елемента у разумевању идентитета, културе и постколонијалних релација.

Трећи простор представља хибридни простор који се појављује кроз процесе мешања и размене. Баба износи да се идентитети не могу сагледати као стабилни, фиксни ентитети, већ се стално конструишу кроз динамичне процесе. Овај простор омогућава постколонијалним субјектима да преговарају о својој позицији у свету, стварајући алтернативне нарative. Трећи простор не само да омогућава конструкцију нових значења и идентитета већ ствара и могућности за отпор, јер дестабилизује ауторитарне структуре моћи које настоје да наметну фиксне категорије омогућавајући субјектима да преиспитају своју позицију, артикулишу хибридне идентитете и формирају алтернативне нарative. Како идентитет Ђикана настаје као одговор на историјске догађаје као што је рат између Мексика и САД-а<sup>3</sup> и каснија маргинализација мексико-америчке заједнице у САД-у, култура Ђикана се може разумети као пример трећег простора. Ови историјски догађаји, праћени структурном дискриминацијом, као што су ограничен приступ образовању, расна сегрегација и економским искоришћавањем у виду ниско плаћених и нестабилних послова створили су оквир у којем се идентитет Ђикана развија као одговор на искуства двоструке (или вишеструке) маргинализације. Резултат ових процеса маргинализације за жене унутар заједнице Ђикана јесте изложеност притиску и ограничењима који произлазе из њиховог пола и етничке припадности. Стога, жене бивају обележене двоструком стигмом – и као жене и као етничка мањина (Madsen 2000: 4).

Будући да је хибридност кључни концепт за разумевање идентитета, али и књижевности Ђикана, у роману *Кућа у улици Манго Сандре Сиснерос* овај мотив се манифестује кроз искуства протагонисткиње која балансира између културне (не)припадности и жеље за индивидуалним ослобођењем. Есперансина неприпадност унутар доминантне америчке културе, као и унутар заједнице Ђикана постаје кључни аспект за проучавање њеног преображаја. Способност да одбаци наметнуте улоге, као што су традиционална очекивања по питању понашања жена у породици и заједници, стереотипи о припадности Ђикана култури и притисци да се прилагоди нормама англо културе и изгради свој аутентични идентитет, претвара је у симбол ширег процеса субверзије унутар маргинализоване заједнице, што је у складу са Бахтиновим ставом да јунак није само пасивни посматрач већ активни учесник у креирању света око себе (Bahtin 1986: 21). Њена прича осветљава како се идентитет, нарочито родни, може конструисати кроз акт субверзије и отпора, користећи маргину као платформу за изражавање сопственог гласа и културног наслеђа.

3 Рат између Мексика и САД (1846–1848) представља оружани сукоб између Сједињених Америчких Држава и Мексика, изазван територијалним споровима након анексије Тексаса и експанзионистичком политиком САД. Рат је окончан потписивањем споразума, којим је Мексико уступио значајан део своје територије. Овим исходом САД су знатно прошириле своје границе, док је Мексико претрпео велике територијалне и политичке губитке (Ajzenhauer 2000).

## ОД ИНТЕРНАЛИЗАЦИЈЕ ИДЕНТИТЕТСКИХ УЛОГА ДО ЊИХОВОГ ПРЕИСПИТИВАЊА

Утицај родних улога и друштвених очекивања на формирање идентитета у контексту културе Ђикана у роману представља сложен и вишеслојан процес. Осећај расцепа између два културна простора – с једне стране, америчке културе која намеће своје норме и вредности и с друге стране, културе заједнице Ђикана, са својим традиционалним очекивањима и родним улогама – додатно компликује положај жене, јер, за разлику од мушкараца у заједници Ђикана, жене су изложене двоструком угњетавању. У том контексту, ћутање постаје механизам преживљавања, али и средство репресије које спречава жене да артикулишу сопствене жеље и идентитет. Глорија Ансалдуа (1987: 57) повезује присилно ћутање жене унутар традиционалне културе Ђикана са изражавањем женске сексуалности. Разлог зашто жене морају да ћуте део је ширег културног императива који од њих тражи невидљивост и порицање свог бића. У томе се налази корен мизогиније традиционалног мексичког друштва. Несебичност и понизност су карактеристике које дефинишу добре жене, док су лоше жене оне које су усмерене на себе и цене сопствено ја. Симон де Бовоар (1996: 409, 123) пак дефинише ову поделу на добре/лоше жене на, с једне стране, пасивне жене, које дају предност телесном, и, са друге стране, на еманциповане жене, које желе да се изједначе са мушкарцима. Уједно, попут Ансалдуе, Де Бовоар повезује религиозност и сексуалност истичући да је сексуалност структурисана кроз исти образац понизности и послушности који је друштво наметнуло као пожељну женственост у религиозном контексту. Протагонисткиња романа, Есперанса, окружена је женама које на различите начине осликавају како друштво ствара и утиче на очекиване карактеристике жена. Тако, приповедајући о женама из свог живота, спомиње прабабу по којој је и добила име, а која је пример генерацијског ућуткивања жена:

[...] толико дивљу да није хтела да се уда. Док јој мој прадеда није бацио чак преко главе и однео је. Тек тако, као да је отмени лустер. Тако је то урадио. А прича гласи да му она никада није опростила. Читавог живота гледала је кроз прозор, као што многе жене посаде своју туку на лакат. Питам се да ли је најбоље искористила оно што је имала или је жалила што не може да буде све што жели. Есперанса. Наследила сам њено име, али не желим да наследим њено место крај прозора. (Sisneros 2009: 37)

Унутар конзервативних друштвених структура женски идентитет се често дефинише кроз брак, а жене се охрабрују да се удају што раније, пре него што стекну могућност да самостално обликују свој живот. Судбина жена из Есперансиног живота одражава оно што Де Бовоар (1996: 32) истиче, да жена у патријархалним друштвима није аутономан субјект, већ средство размене између мушкараца. Стога, увиђајући да бекство кроз удају често

води у нове облике угњетавања, Есперанса одбија да следи овај пут, што је чини субверзивним гласом унутар њене заједнице. Њена субверзивност пак превазилази родни контекст, показујући да је он нераздвојив од расног и класног. Према Џудит Батлер (1999: 33), родни идентитет није урођена категорија, већ резултат регулаторних пракси које обликују самоидентичност особе, успостављајући унутрашњу кохеренцију субјекта кроз друштвене норме. Де Бовоар (1996: 109) заузима исти став, наглашавајући да се жена не рађа, женом се постаје, те да никаква биолошка, психичка или економска судбина не одређује улогу коју женско биће има у друштву. Самим тим, друштво је то које кроз норме, васпитање и институције обликује жене тако да прихвате своју подређену улогу. Ове праксе одређују положај жена у заједници Ћикана у роману, у оквиру које су женске улоге унапред задате кроз културне нарative и очекиване перформативне акте. Причом о прабаби, која је отета и приморана на брак, а затим живот провела пасивно гледајући кроз прозор, Есперанса указује на судбину многих жена које су биле лишене избора. Њена одлука да „не наследи њено место поред прозора” симболизује отпор према традиционалним родним улогама које жену везују за потчињеност и пасивност. Овај чин побуне директно се уклапа у шири контекст књижевности Ћикана, у којој, како запажају Ребољедо и Риверо (1993: 306), жене желе слободу да оду, да користе своју интелигенцију и да истраже своју сексуалност, што је у сукобу са вредностима традиционалне породице и мушко оријентисаног друштва. Протагонисткиње романа у оквиру књижевности Ћикана често изражавају осећај кривице због те побуне, јер је нарушавање културних институција представљено као грех. Стога, Есперансина жеља за бекством и независношћу јесте управо чин субверзивног отпора, који укључује одбацивање судбине коју су многе жене пре ње прихватиле али истовремено носи осећај кривице, пошто се супротставља очекивањима заједнице и традиционалној улози жене.

У патријархалном друштву, прихватање женствености и прелазак девојчице у жену неретко значи и улазак у простор рањивости, у коме се жене не посматрају као субјекти, а женска тела се доживљавају као објекти мушког погледа и контроле. Овај прелазак из детињства у зрелост, који је за мушкарце често обележен стицањем аутономије, за жене носи терет страхова, принуда и потребе за прилагођавањем (Irigaray 2007: 26, 119). Посматрајући Есперансину ситуацију, тензија између откривања властите сексуалности и суочавања са насиљем које је прати постаје кључна тачка њене свести о родној хијерархији и жељи за бекством. Приповедајући о свом искуству, у поглављу *Први њосао*, јунакиња истиче:

[...] па смо неко време разговарали о томе што сам управо почела, и рекао ми је како можемо да будемо пријатељи и да следећег пута одем у мензу и седнем с њим, па ми је било лакше. Имао је добре очи и више нисам била онолико

бојажљива. Затим ме је питао знам ли који је дан, а када рекох да не знам, рекао ми је како му је рођендан и замолио ме да га пољубим за рођендан. Хтела сам јер је био тако стар и баш кад сам му приносила усне образ, он ми обухвати лице обема рукама и снажно ме пољуби у уста и не пушта. (Sisneros 2009: 80)

Овај тренутак осветљава сложен однос између сексуалности, моћи и идентитета у одрастању младе девојке. Ансалдуа (1987: 54) наглашава како су женска тела унутар мексичко-америчке културе подвргнута не само породичним и културно-религијским ограничењима већ и константној опасности од сексуалног насиља, што обликује женски идентитет унутар граница страха и отпора. Есперанса доживљава насиље које је представљено као обредни тренутак њеног уласка у женственост, прелазак из детињства у свет у коме мушкарци преузимају контролу над њеним телом, без њене дозволе. За њу, овај чин није само насилан прекид њене аутономије већ и болно сазнање да је као девојка позиционирана као сексуални објекат, што је реалност с којом ће се суочавати кроз своје одрастање. Сексуално насиље, како Батлер (1999: 212) истиче, није само чин индивидуалне агресије већ начин на који се тело редукује на пол и тиме потврђује његова подређеност унутар патријархалног друштва. Управо ова редукција је оно што Есперанса доживљава а њена реакција – почетна несигурност, кратко-трајно поверење, а затим непријатно осећање након напада – представља њено прво искуство сазнања да се женска сексуалност у њеној заједници не дефинише кроз њену жељу, већ кроз наметнуте мушке захтеве.

Идентитет Ђикана се формира у специфичном расном контексту, где су припадници ове заједнице истовремено перципирани као Други у америчком друштву и као асимиловани у односу на традиционалну мексичку културу. Есперанса у више наврата изражава свест о својој расној различитости и начину на који је њена заједница маргинализована. Баба (1994: 67–69) наглашава да се колонијални субјект не конструише само кроз потчињавање већ и кроз репрезентацију као „мешовитог” и „нестабилног”, што омогућава да се доминантне структуре расне хијерархије одрже. У том контексту, Есперанса је свесна да је њена заједница позиционирана као Други, што је видљиво у страху и предрасудама са којима белци посматрају њен комшилук:

Где живиш? упита она.

Тамо, рекох, упирући прстом у трећи спрат.

Живиш *тамо*?

*Тамо*. Морала сам да погледам куда она упире прстом – трећи спрат, боја која се љушти, дрвене решетке које је тата закуцао за прозоре како не бисмо испали. Живиш *тамо*? Рекла је то тако да сам се осетила као да ништа не вредим. *Тамо*. Живела сам *тамо*. Климних главом. (Sisneros 2009: 33)

Свест о физичкој припадности одређеном простору и заједници не подразумева нужно и прихватање тог простора као дела сопственог идентитета. У том смислу, иако њен кварт може деловати као простор привидне заштите засноване на заједничком искуству маргиналности, за женске ликове он пре свега функционише као место појачане контроле и ограничења (Montes Romera 2020: 481). Стога, кроз читав роман Есперанса заузима став неприпадања заједници у којој се налази: „Не, ово није моја кућа, говорим и одмахујем главом, као да одмахивање може да поништи ових годину дана колико живим овде. Овде ми није место. Не желим да икада будем одавде.” (Sisneros 2009: 131) Њено одбацавање је и просторне и егзистенцијалне природе, она не жели да је дефинише крај који је сиромашан, запуштен и са зидовима који се љуште. Одлука да се не идентификује са местом из којег потиче представља њен први корак ка изградњи новог, аутономног идентитета који није дефинисан само пореклом, већ и личним изборима. У више наврата изражава жељу за бољим животом, за кућом која није попут оних у причама, местом где ће осетити припадност и слободу. Док је одрастање у окружењу које дефинише женске улоге кроз призму сиромаштва, патријархата и расних предрасуда унапред одредило њену позицију у друштву, њено свесно одбацавање тих наложених оквира постаје чин ослобађања. Ово окружење карактерише затвореност када је реч о новим могућностима, нарочито о личном и социјалном напретку, као и јасно постављене друштвене границе које диктирају како појединац треба да се понаша и какве улоге треба да прихвати. У томе се огледа процес преиспитивања идентитета – кретање од интернализованих улога ка свесном обликовању сопственог *ја* које се не ограничава само на традиционалне категорије рода, расе и класе. Њено усуђивање да се дистанцира од простора и улога које јој намећу друштвене и животне околности, и да тражи сопствене путеве ка самоостварењу, одраз је деконструкције интернализованих идентитетских норми.

## ИЗГРАДЊА СУБВЕРЗИВНОГ ИДЕНТИТЕТА СА МАРГИНЕ

Субверзивни идентитет, према Батлер (1999: xxiii), функционише као чин критике и дестабилизације устајалих родних норми, показујући да род није фиксан или урођен, већ друштвено конструисан кроз перформансе. Он омогућава експериментисање са различитим родним изразима који не прате доминантне норме, отварајући простор за нове облике идентитета и начина живота. Слично томе, Ансалдуа показује на примеру жена Ђикане да истинска слобода идентитета захтева преобликовање и преиспитивање наметнутих улога, чиме се конкретизује идеја Батлер о субверзији рода. Ансалдуа (1987: 78) истиче да жене Ђикане живе у мешовитом идентитетском простору, у оквиру којег се од њих очекује да прихвате улоге које су им наметнуте од стране и мексичке и америчке културе. Овај положај

је посебно видљив у начину на који се контролише женска сексуалност: док мексичка култура налаже женама понизност и чедност, америчко друштво их често егзотизује. Стога, Ансалдуа наглашава да није довољно само супротставити се доминантној култури, јер „свака реакција је ограничена оним против чега реагује”<sup>4</sup>. Ово је нарочито важно у контексту женског тела и телесности, ако жена прихвати улогу „добре” или „лоше”, она и даље функционише унутар патријархалне логике. Због тога Ансалдуа позива на стварање нове свести која превазилази дуализме. Есперанса као протагонисткиња одговара поимању субверзивног идентитета јер не прихвата унапред дефинисане улоге, већ их преиспитује и преобликује кроз своја промишљања у кратким вињетама у којима бележи свакодневицу своје заједнице, те кроз чин приповедања обликује нову свест о себи, преиспитујући и преобликујући сопствени идентитет уједно истражујући могућности идентификације које одступају од доминантних норми. На тај начин, њен идентитет функционише као субверзивни простор који разоткрива и критикује патријархалне и културне норме посебно кроз сам чин писања. Хелен Сиксу (1995: 37) кроз концепт женског писања (*écriture féminine*) наглашава да писање постаје простор где жене могу да прекину тишину наметнуту патријархатом. Стога, жене морају писати о својим искуствима на начин који одражава њихову телесност, осећајност и субјективност, уместо да се уклапају у наметнуте дискурзивне форме. У том контексту, Есперансино писање није само исповест већ и чин отпора али и самоистраживања и оснаживања. Њен идентитет је конструкт који се обликује и преиспитује кроз писање, будући да кроз приповедање преузима контролу над сопственим искуством (Molina Espinosa 2023: 43). Тако, она учи да разуме себе и обликује свој идентитет мимо друштвених калупа.

За Есперансу, одрастање у заједници Ђикана значи сталну борбу с очекивањима да постане „добра девојка” која ће се ускоро удати и преузети традиционалну улогу жене у домаћинству. Песма коју пише представља кључни тренутак у њеном процесу самоослобођења. Уметничко изражавање одражава дубоку потребу да буде слободна од наметнутих родних улога и друштвених очекивања, која су, како Сиксу (1995: 37) указује, усмерена на потискивање женске субјективности и гласова. Њена песма није само лична исповест већ и акт отпора против ограничења:

Желим бити  
као таласи на мору,  
као облаци на ветру,  
али ја сам ја.  
Једног дана искочићу  
из коже.

4 “All reaction is limited by, and dependent on, what it is reacting against.”

Затресћу небо

као виолина сто.

Лепо је. Одлично је, рекла је она уморним гласом. Само не заборави да наставиш да пишеш, Есперанса. Мораш наставити да пишеш. Тако ћеш бити слободна, а ја сам рекла *да*, али тада нисам знала шта она хоће да каже. (Sisneros 2009: 86)

У овој песми тежња да буде „као таласи на мору” и „облаци на ветру” указује на жељу за покретљивошћу и слободом, насупрот статичности и ограничењима окружења у коме одраста. Стих „искочићу из коже” функционише као метафора радикалног превазилажења наметнутог идентитета, док „затресћу небо” указује на амбицију да преобликује шири поредак који је ограничава. У свету у коме су жене често ућуткане или сведене на улоге супруга и мајки, писање постаје чин субверзије. Овај моменат јасно осликава оно што Хукс (1989: 16) назива борбом кроз језик: „Језик је такође место борбе. Угњетени се боримо да бисмо кроз језик да бисмо се повратили, помирили, поново ујединили, обновили. Наше речи нису без значења, оне су чин, отпор.”<sup>5</sup> Користећи писање као средство ослобођења Есперанса постаје активни учесник у формирању свог идентитета. Процес писања, како Сиксу (1995: 46) истиче, није само уметност већ и политички акт јер женско писање подразумева субверзију постојећих структура, нарушавање утврђених дискурса и стварање једног новог, ослобођеног језика. Есперанса писањем преузима власт над својим гласом, који одражава њену жељу за слободом и променама. Батлер (1999: 148) наглашава да „језик преузима и мења своју моћ да делује на реалност кроз локуционе акте који, понављани, постају укореване праксе и, на крају, институције”. У том смислу, писање није само начин да артикулише своје мисли већ и стратегија којом она трансформише реалност. Кроз језик Есперанса се супротставља структурама моћи које жене стављају у позицију ћутања.

Есперансина жеља за слободом и самоодређењем, изражена у песми, не настаје изоловано, већ се обликује унутар односа са женама из њеног окружења. Када говоримо о конструкцији субверзивног идентитета, протагонисткиња га ствара захваљујући генерацијама жена пре ње. Свет протагонисткиња унутар књижевности Ђикана обликован је и одређен односима унутар породичне заједнице, нарочито са женским члановима и вредностима које оне преносе. Неретко су управо баке, мајке, сестре и тетке оне које су узор, док су мушки чланови ти који углавном успостављају дисциплину (Reboljedo, Rivero 1993: 109). Из овако успостављених односа, разговори са женама из Есперансиног живота постају важан део њене рефлексije о положају жене и могућностима отпора. Управо кроз та

5 “Language is also a place of struggle. The oppressed struggle in language to recover ourselves, to reconcile, to reunite, to renew. Our words are not without meaning, they are an action, a resistance.”

искуства и увиде, она постепено обликује свест о потреби да се супротстави наметнутим улогама, што експлицитно формулише у следећем исказу: „Ушла сам у сопствени неупадљив рат. Једноставно. Сигурно. Одлазим од стола као мушкарац, не враћајући столицу и не узимајући тањир.” (Sisneros 2009: 114) Овај „неупадљив рат” представља свакодневни, суптилан облик отпора, који се не испољава кроз отворену побуну, већ кроз преиспитивање и нарушавање родних норми. Одбијајући да се понаша у складу са очекиваном улогом тихе и послушне жене, Есперанса кроз језик и сопствене поступке редефинише свој идентитет и ствара простор за аутономију. Њено настојање да кроз писање изгради сопствени простор и одбаци модел живота дефинисан мушком влашћу огледа се у њеној тежњи ка кући која припада само њој те може да се тумачити као субверзивна пракса преузимања контроле над сопственим идентитетом унутар патријархалног поретка (Molina Espinosa 2023: 47).

Хоми Баба (1994: 112) уводи појам хибридности као стратегије отпора колонијалној доминацији. Он тврди да маргинализоване заједнице развијају нове, хибридне идентитете који им омогућавају да преговарају своју позицију унутар доминантне културе. Есперансин идентитет је управо такав: она истовремено припада и не припада друштву у коме живи, јер као припадница заједнице Ђикана дели културне обрасце мексичког наслеђа, али истовремено функционише унутар америчког друштвеног контекста који је позиционира као Другу. Стога се њен идентитет обликује у кретању између ових културних оквира, као и између колективних очекивања заједнице и сопствених тежњи ка аутономији при чему се њена позиција жене Ђикане успоставља као простор отпора. Она истовремено одбацује потпуну асимилацију у англоамерички културни модел, али и рестриктивне, патријархално дефинисане представе о женској улози које опстају унутар мексичко-америчке заједнице (Montes Romera 2020: 476). Уместо да покуша да се уклопи у једну или другу културу, она прихвата своју позицију између, користећи је као простор личног и уметничког оснаживања. Управо у том „између” простору, који Баба дефинише као хибридни, Есперанса формулише свој отпор, што постаје видљиво у њеној изјави: „Превише сам јака да би ме она заувек држала овде. Једног дана ћу отићи.” (Sisneros 2009: 135) Ова изјава не означава једноставно одбацивање окружења, већ настојање да се превазиђу границе које га дефинишу, чиме се потврђује Бабина теза да хибридни идентитет омогућава субјекту да истовремено припада и преиспитује доминантне структуре.

Бел Хукс (1989: 21) истиче да маргиналност није искључиво простор угњетавања, већ и место отпора и стваралачког израза. Наглашава значај маргиналности као простора у коме се могу обликовати алтернативне перспективе и контрахегемонијски дискурси те она није присутна само у речима већ и у начинима бивствовања и начинима живота. Овај концепт

је нарочито важан у контексту Есперансине позиције, јер се њена хибридна најјасније испољава у напетости између жеље за одласком и осећаја припадности заједници. Та двострукост постаје експлицитна у тренутку када формулише своју одлуку да напусти улицу Манго, али и да ће јој се вратити: „Они неће знати да сам отишла како бих се вратила. Због оних које сам оставила иза себе. Због оних што не могу да се избаве.” (Sisneros 2009: 135) Ова изјава показује да њен одлазак није једноставно бекство од сиромаштва и ограничења, већ сложен чин отпора који истовремено подразумева дистанцу и одговорност. Управо у том парадоксу, напуштању и повратку, огледа се хибридна позиција субјекта који не прекида везу са заједницом, већ је преобликује, чиме преиспитује и друштвене норме које су му наметнуте. Заправо, идентитет Ћикана је обележен осећајем другости, што доводи до потраге за сопственим простором (Rebolledo, Rivero 1993: 75). У том смислу, Есперансина тежња ка сопственој кући може се тумачити као тежња ка простору аутономије и самоодређења. Есперанса намерава да оде, али истовремено прихвата свој маргинализован идентитет што доводи до коначног превазилажења дуализама који се везује за Ћикане. Жеља да изгради свој нови идентитет чини се као први корак у критици и деконструкцији друштвених норми које је окружују и утичу на њен идентитет. Тако, кроз постајање уметником и кроз свесно редефинисање својих животних околности, Есперанса не само да одбија да буде резултат утиснутих категорија већ и поставља темеље за нови облик идентитета који трајно превазилази друштвена ограничења. Овај лични напор прво се манифестује у њеном писању, које постаје простор за артикулацију сопственог гласа и ослобађање од ограничења која јој намеће окружење те касније процес добија ширу димензију постављајући темеље за нову форму идентитета.

## ЗАКЉУЧАК

Роман *Кућа у улици Манго* истражује како родне, расне и класне баријере обликују идентитет жена у култури Ћикана. Кроз перспективу Есперансе Сандра Сиснерос приказује како писање и наративни глас постају простор еманципације и отпора. Есперансина рефлексција о сопственом простору и пореклу – како физичком тако и симболичком – представља чин отпора друштвеним очекивањима која јој одређују где и како треба да живи, као и коју вредност има као Ћикана жена. Она одбацује улоге које су јој наметнуте истовремено прихватајући своје порекло те поставља основу за изградњу новог аутономног идентитета – оног који је резултат личног избора и унутрашње борбе за самоутврђењем, а не само пасивног прихватања улога. Њена трансформација представља и потврду идеје да идентитет није статична категорија, већ процес континуираног преговарања

између личног избора и друштвено-историјских структура. У том смислу, редефинисање идентитета код Тикана жена, као што је Есперанса, постаје чин субверзије – чин који одбацује наслеђене дуализме, инспирише критичко размишљање о културним и економским ограничењима и откључава простор за нове опције и перспективе које превазилазе уобичајене друштвене оквири. На тај начин, њена прича превазилази границе личне нарације и постаје средство критичког преиспитивања положаја жена у заједници Тикана, откривајући сложеност идентитетских борби у контексту ширих друштвених, културних и класних динамика.

## ЛИТЕРАТУРА

- Ajzenhauer 2000: J. S. D. Eisenhower, *So Far from God: The U. S. War with Mexico, 1846-1848*, Oklahoma: University of Oklahoma Press.
- Ansaldua 1987: G. Anzaldúa, *Borderlands: La frontera, the New Mestiza*, San Francisco: Aunt Lute Books.
- Baba 1994: H. Bhabha, *The location of culture*, New York and London: Routledge.
- Bahtin 1986: M. M. Bakhtin, *The Bildungsroman and Its Significance in the History of Realism (Toward a Historical Typology of the Novel)*, *Speech Genres and Other Late Essays*, Texas: University of Texas Press, 10–60.
- Batler 1999: J. Butler, *Gender Trouble: feminism and the subversion of Identity*, New York and London: Routledge.
- De Bovoar 1996: S. De Beauvoir, *El segundo sexo*, Mexico: Alianza Editorial.
- Dub 2010: Y. Doub, *Journeys of Formation: The Spanish American Bildungsroman*, New York: Peter Lang.
- Huks 1989: B. Hooks, Choosing the margin as a space of radical openness, *Framework: The Journal of Cinema and Media*, No. 36, 15–23.
- Irigaray 2007: L. Irigaray, *Éspeculo de la otra mujer*, Madrid: Ediciones Akal.
- Madsen 2000: D. Madsen, *Understanding Contemporary Chicana Literature*, Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press.
- Mirande, Enríquez 1979: A. Mirandé, E. Enríquez, *La Chicana: The Mexican-American Woman*, Chicago and London, The University of Chicago Press.
- Molina Espinosa 2023: I. Molina Espinoza, Constructing a house of one's own in Sandra Cisneros' *The house on Mango Street*, *InterSedes*, 24.49, 37–56.
- Rebolledo, Rivero 1993: T.D. Rebolledo, E.S. Rivero, *Infinite Divisions: An Anthology of Chicana Literature*, Arizona: University of Arizona Press.
- Romera 2020: L.M. Romera, La identidad en juego: un acercamiento autoficcional a 'La casa en Mango Street', *Revista de análisis cultural*, 16, 469–492.
- Siksu 1995: H. Cixous, *La risa de la medusa: Ensayos sobre la escritura*, Barcelona: Antrhopos.
- Sisneros 2009: S. Sisneros, *Kuća u Ulici Mango*, Beograd: Laguna.

Verka G. Karić Košanin

## THE CONSTRUCTION OF A SUBVERSIVE IDENTITY IN SANDRA CISNEROS' *THE HOUSE ON MANGO STREET*

### Summary

This paper explores the formation of female identity through the coming-of-age experience of the protagonist, Esperanza, in Sandra Cisneros' *The House on Mango Street*, with a particular focus on Chicana culture and the sense of non-belonging, which is interpreted as a form of subversion. Through introspective and reflective narration, the protagonist shapes her identity in relation to the gender, cultural, and class barriers that surround her, allowing her to break away from traditional frameworks and create a new identity. In this context, non-belonging becomes a space for Esperanza's self-expression and the beginning of her inner transformation. The protagonist's inner struggle, her maturation, and her quest for freedom in a world that shapes her are key aspects of her identity development. Thus, Esperanza's story lays the groundwork for the formation of both feminist and postcolonial resistance through the complex process of identity (de)construction, particularly in the context of hybrid Chicana culture.

**Keywords:** *The House on Mango Street*, Sandra Cisneros, identity, subversive, Chicana, margin

Примљен: 28. фебруар 2025. године

Прихваћен: 17. април 2026. године